

Уляна Зеновіївна **ВАТАМАНЮК-ЗЕЛІНСЬКА**

д.е.н., професор, Львівський національний університет імені І. Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4971-5763>

e-mail: watamanyuk@ukr.net

Вікторія Ігорівна **ПАВЛИШИНА**

студентка, Львівський національний університет імені І. Франка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-4072-5159>

e-mail: ikpavlyshyna7687@gmail.com

РЕПАРАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОСІЇ ЗА СКОЄНІ ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Дії росії на території України порушують принципи та норми міжнародного права, тому виникає потреба в оцінюванні можливостей отримання Україною репарацій та вивченні цього інструменту міжнародного правосуддя у частині притягнення до відповідальності за скоєні воєнні злочини на території України. Метою статті є дослідження сутності та особливостей репарацій Україні, як інструмента притягнення до відповідальності росії з метою відшкодування втрат і збитків за скоєні воєнні злочини на території України. Результати дослідження може бути застосовано у процесі формування правового механізму відшкодування втрат за умови визнання воєнних злочинів на території України геноцидом українського народу.

Ключові слова: відшкодування, безпека, репарації, військові злочини, жертви, геноцид

ВСТУП

Збройна агресія росії розпочалася з неоголошених і прихованих вторгнень на територію України підрозділів збройних сил російської федерації (рф) та шляхом організації й підтримки терористичної діяльності, а 24 лютого 2022 р. вона переросла в повномасштабне збройне вторгнення на суверенну територію України. Дії рф на території України грубо порушують принципи та норми міжнародного права, що підтверджує невіддільне суверенне право нашої держави на самооборону відповідно до ст. 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй (ООН). Факт вторгнення рф на територію України констатовано на найвищому юридичному рівні – Проміжним рішенням Міжнародного суду ООН від 16 березня 2022 р.

Особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету на тимчасово окупованих територіях України визначено законом «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [1]. Відповідно до нього – відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації державі України, юридичним особам, громадським об'єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на рф як на державу, що здійснює окупацію.

Зважаючи на те, що протягом цілого року врегулювати військовий конфлікт дипломатично, тобто на основі дотримання принципів і норм міжнародного права та Статуту ООН, не вдалося, – виникає потреба оцінювання можливостей отримання Україною репарацій та вивчення цього інструменту міжнародного правосуддя у частині притягнення до відповідальності рф за скоєні воєнні злочини на території України. Зокрема, це стосується повернення тимчасово окупованої території під загальну юрисдикцію України за умови попереднього і повного відшкодування збитків, нанесених внаслідок такої тимчасової окупації, особливо

моральних збитків примусово переміщених осіб.

Серед досліджень, в яких розглядаються загальні питання застосування окремих форм відшкодування шкоди у міжнародному праві, слід виділити роботи таких вітчизняних вчених, як О.М. Стойко, М.В. Грушко, В.В. Музика, О.Г. Широкова-Мурараш [2-5].

МЕТА статті – дослідження сутності та особливостей репарацій Україні, як інструмента притягнення до відповідальності росії з метою відшкодування втрат і збитків за скоєні воєнні злочини на території України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні застосовано методи загальнонаукових та емпіричних прийомів, що ґрунтуються на системному підході. Застосовано також статистичний метод оброблення даних та метод групування – для об'єктивного оцінювання прямих втрат України за типами майна та випадків загибелі/поранення цивільних осіб в Україні внаслідок військової агресії росії. Методи аналізу та узагальнення – для оцінювання норм санкційного законодавства за завдані збитки через військову агресію росії. Експертний метод застосовано для інтерпретації репарацій як інструменту притягнення до відповідальності та можливого відшкодування втрат за умови визнання воєнних злочинів на території України геноцидом українського народу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Репарації – відносно нове поняття в історії. Вперше їх застосовано за підсумками I світової війни у рамках Версальського мирного договору 1919 р. та інших договорів Версальської системи. Ще наприкінці XVIII ст. звичаєве міжнародне право передбачало права на компенсацію приватним особам збитків, завданих під час війни проти ворожої держави. Цивільним особам, хто залишився серед живих, а також постраждалим внаслідок знищення майна до Другої світової війни присуджували компенсацію. Ще одним показовим прикладом сплати таких відшкодувань є німецькі репа-

рації окремим жертвам Голокосту.

Нині репарації належать саме до таких тем міжнародного права, які можна назвати не лише класичними, а й дуже сучасними. Цілком очевидно, що чимало проблем витікає з того, що більшість держав, як правило, чітко демонструють небажання надавати відшкодування особам, які постраждали внаслідок дій їхніх збройних сил у військових конфліктах.

Репарації відносяться до матеріальних форм міжнародно-правової відповідальності та застосовуються у випадку наявності факту правопорушення. Сьогодні держава, як основний суб'єкт міжнародно-правової відповідальності, несе відповідальність за дії своїх органів законодавчої, судової та виконавчої влади. Це правило поширюється також на поведінку органів адміністративно-територіальних підрозділів, якщо вони діяли в такій якості, а також на органи, які не відносяться до вказаних структур, але уповноважені внутрішньодержавним правом здійснювати певні прерогативи державної влади, якщо вони діяли в такій якості.

Базовим принципом, що регулює репарацію, є *restitutio in integrum* («повна реституція»). Він полягає у тому, що репарація повинна надати можливість повернути всі збитки до стану, який був до злочину. Проте у разі втрати життя або нанесення тілесних ушкоджень, катування, сексуального насильства – дія такого принципу стає проблематичною, адже це самі ті злочини, які не мають конкретного монетарного визначення.

Водночас відшкодування, визначене за таким принципом, не може обмежуватися встановленими законом визначеннями максимальних сум компенсації або будь-яким підрахунком, який не впливає із суворого оцінювання збитків. Держава-агресор, не може обмежувати свою відповідальність лише виплатою коштів, якщо на меті є прийняття рішення з повної реституції. Однак навіть якщо теоретично таку шкоду можна було б оцінити фінансово, на практиці зрозуміло, що у багатьох випадках, зокрема стосовно фізичної шкоди, такий підхід для більшості жертв є незадовільним. Особливо це стосується ситуацій, коли держава несе відповідальність за порушення, оскільки вона має спроможність та засоби для здійснення багатьох інших форм компенсацій, що доповнюють грошову компенсацію.

Слід зазначити, що процес відшкодування збитків можливий лише після того, як бойові дії завершаться та міжнародні судові установи встановлять, що держава-агресор вчинила протиправні діяння. Водночас репарації може бути встановлено різними способами. Наприклад, добровільно країною-агресором або країною-переможцем, але виключно в односторонньому порядку, як це було зроблено стосовно Німеччини на Потсдамській конференції у 1945 р. Також встановлення розмірів репарації може провадитись на підставі рішення структур ООН, а саме Міжнародного Суду ООН або Ради Безпеки ООН та створеної ним спеціальної Комісії компенсаційної комісії ООН. Все ж універсального правового акту, як і принципу встановлення репарацій, немає, тому такі питання вимірюються конкретною ситуацією.

Здебільшого про обсяги репарацій спочатку заявляє потерпіла сторона або країна-переможець. Наприклад, суму репарацій може бути визначено, виходячи з таких розмірів, які не дадуть змогу країні-агресорові не-

забаром відновити свій військово-економічний потенціал. Тобто коли виплачена сума не дасть змогу знову вчинити агресію – у цьому разі репарація є ще й стримувальним чинником впливу. Зокрема, прорахунок обсягів репарацій можна здійснити й опираючись на завдані збитки інфраструктурі держави, а також компенсацією за загибель людей, за переміщення громадян поза країною (біженців) [6], за заподіяння екологічної шкоди та втраченої внаслідок агресії вигоди тощо.

Завдані цивільній та військовій інфраструктурі збитки лише за перший місяць війни оцінювалися в 270 млрд дол. США, враховуючи те, що понад 7 тис. житлових будинків пошкоджено або зруйновано і 30 % українських компаній припинили свою діяльність, а 45 % працівники, знизивши потужності. Торговля впала, експорт скоротився вдвічі з лютого до березня, а імпорт упав більш ніж на дві третини. Дефіцит бюджету 2022 р. до вторгнення росії оцінювався в 3,5 % ВВП.

Однак визначений Бюджетною декларацією показник дефіциту державного бюджету на кожен рік середньострокового періоду не може перевищувати 3 % прогнозного номінального обсягу ВВП України на цей рік [7]. За 2022 р. державний бюджет виконано з дефіцитом у сумі 911,1 млрд грн., а держбюджет на 2023 р. заплановано із дефіцитом 1,31 трлн грн, що становить 20,6 % від ВВП [8].

Попри те, за підсумками 2022 р. падіння ВВП в Україні оцінюється на рівні 30,4 % (± 2 %). Це є об'єктивно найгіршим результатом часів незалежності, втім кращим, ніж очікували більшість експертів на початку повномасштабного вторгнення, коли оцінки варіювалися в межах 40-50 % падіння ВВП. У грудні 2022 р. падіння ВВП оцінено на рівні 34 % (± 2 %), що є дещо кращим, ніж оцінки за листопад 2022 р. (падіння ВВП на рівні 37 % (± 2 %)). Відповідно IV квартал – падіння на рівні 35,5 % (± 2 %), враховуючи певну стабілізацію ситуації з енергопостачанням після обстрілів у листопаді. Втім подальші терористичні ракетні атаки з боку РФ завдали хоч і не критичних, але пошкоджень (зокрема, енергетичній інфраструктурі), що продовжувало чинити тиск на настрої бізнесу та його активність [9]. У червні 2022 р. цифра завданих економіці України внаслідок війни збитків становила \$ 350 млрд. Враховуючи військові атаки на інфраструктуру, у січні 2023 р. ця сума зросла вдвічі і становить понад \$700 млрд.

Прямі втрати за типами майна внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 р. подано на рис. 1.

Відмітимо те, що найбільшого збитку завдано по житлових будівлях та об'єктах інфраструктури – це відповідно 52,6 % та 35,6 % загального обсягу втрат проти 39,7 % та 27,7 % від аналогічних збитків станом на вересень 2022 р. Втрати активів бізнесу становлять \$ 9,9 млрд у вересні 2022 р. і швидко зростають до \$ 13 млрд у листопаді 2022 р. Втрати аграрного сектору нараховуються у розмірі \$ 6.6 млрд. Сукупний збиток, завданий об'єктам громадського сектору становить \$ 28,2 млрд проти \$11,6 млрд вересня місяця 2022 р. (рис. 1).

Порівняно з вереснем 2022 р. найбільше збитків завдано енергетичній інфраструктурі, промисловості та державним і приватним підприємствам.

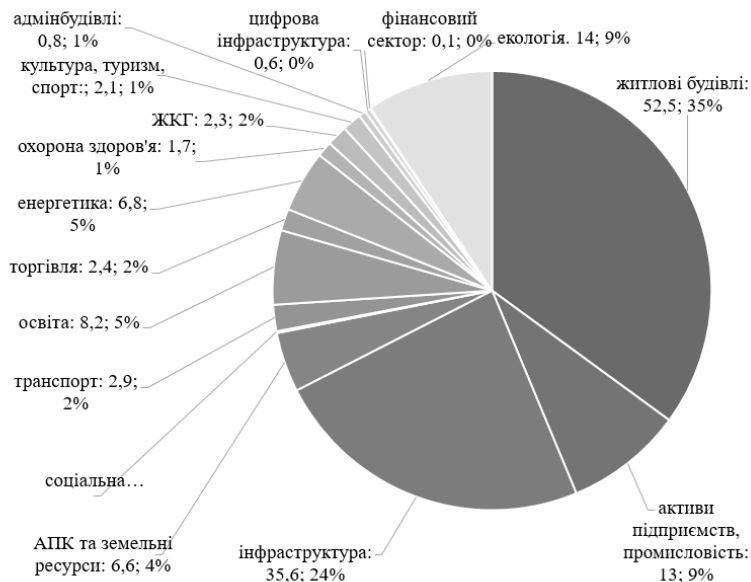

Рис. 1. Прямі втрати за типами майна внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 листопада 2022 р., \$ млрд; % (складено на основі даних [10])

У п'ятірці найбільш постраждалих регіонів за руйнуваннями житлового фонду Донецька, Київська, Луганська, Чернігівська та Харківська області. Внаслідок бойових дій продовжує зростати кількість пошкоджених та зруйнованих інфраструктурних об'єктів. Серед збитків інфраструктури \$ 26,6 млрд – внаслідок прямого руйнування доріг, ще \$4,4 млрд – збитки узакріплені. Порівняно з початком осені збільшилися також збитки, завдані внаслідок бойових дій інфраструктурі таких сфер як освіта, охорона здоров'я, культура, туризм та спорт [11].

Прямі втрати України станом на початок грудня 2022 р. оцінюються у \$ 135,7 млрд, а непрямі, як втрата доходів та додаткові витрати на відновлення, – це ще \$ 165,5 млрд. За такого стану речей на відновлення необхідно \$ 242 млрд. Вказана сума суттєво вища від прямих втрат, оскільки передбачає, що багато об'єктів буде відбудовуватися з урахуванням новітніх вимог до безпеки, енергоефективності, інклюзивності тощо. Окрім того, прогноуються додаткові витрати на поповнення робочого капіталу і відновлення втрачених обсягів діяльності.

З 24 лютого 2022 р. до 2 січня 2023 р. зафіксовано 17994 випадки загибелі або поранення цивільних осіб в Україні:

– 6919 загиблих і 11075 поранених (2737 чоловіків, 1842 жінки, 175 дівчат і 216 хлопчиків, а також 38 дітей і 1911 дорослих, стать яких ще не вдалось встановити);

– 11075 поранених (2401 чоловік, 1729 жінок, 233 дівчинки і 321 хлопчик, а також 254 дитини і 6137 дорослих, стать яких ще не вдалось встановити).

У Донецькій і Луганській областях: 9736 випадків (4062 загиблих і 5674 поранених). На території, яку контролює Уряд: 7600 випадків (3576 загиблих і 4024 поранених). На території, яку контролюють збройні сили рф та пов'язані з нею озброєні групи: 2136 випадків (486 загиблих і 1650 поранених). В інших областях України (м. Київ, Черкаській, Чернігівській, Івано-Франківській, Харківській, Херсонській, Кіровоградській,

Київській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Запорізькій, Дніпропетровській, Хмельницькій, Полтавській, Рівненській, Тернопільській, Вінницькій, Волинській та Житомирській областях) у місцях, які перебували під контролем Уряду на момент, коли сталися жертви, зафіксовано 8258 випадків (2857 загиблих та 5401 поранений). Більшість зафіксованих втрат серед цивільних осіб спричинено застосуванням вибухової зброї з великою зоною ураження, включаючи обстріли з важкої артилерії та реактивних систем залпового вогню, а також ракетні та авіаудари. Але реальні числа значно вищі, оскільки отримання інформації з деяких місць, де тривають інтенсивні бойові дії, відбувається з затримкою, та багато повідомлень з місць, звідки надходить інформація про втрати серед цивільного населення, все ще потребують підтвердження. Це стосується, наприклад, населених пунктів Маріуполь (Донецька область), Ізюм (Харківська область), Лисичанськ, Попасна і Северодонецьк (Луганська область), де за повідомленнями мали місце численні випадки загибелі чи поранення цивільних осіб [12].

Безповоротні втрати майна, людські жертви та поранені серед мирного населення і серед українських військових, примусово вивезені з України діти, особи серед учасників бойових дій і цивільних, які потребують медичної та медико-психологічної реабілітації – все це актуалізує і посилює позицію України стосовно репарацій з боку рф за скоєні воєнні злочини. Необхідними кроками у цьому напрямі є вироблення законодавчого підґрунтя та механізму розрахунку і покриття державою-агресором завданих під час війни втрат і збитків й максимальна підтримка цих кроків міжнародною спільнотою.

Зауважимо, що від 2014 р. законодавчо встановлено новий вид санкцій – стягнення у дохід держави активів, що належать фізичним або юридичним особам, а також активів, якими вони можуть розпоряджатися [13]. А від березня 2022 р. Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів» виз-

начає правові засади примусового вилучення з мотивів суспільної необхідності (включаючи випадки, за яких це настійно вимагається військовою необхідністю) об'єктів права власності рф як держави, яка почала повномасштабну війну проти України, та її резидентів [14].

На підтримку України з відшкодування втрат внаслідок російської агресії спрямовано законопроект, що ухвалила Палата представників США. Він стосується можливостей продажу заморожених предметів розкоші російських підсанкційних олігархів і спрямування вилучених коштів на відбудову України і надання гуманітарної допомоги її населенню. Джерелами компенсацій втрат можуть бути спеціальні податки та мита на російські енергоносії та транзакції, а також державне та приватне майно. Сьогодні сподівання України на аналогічні кроки з боку інших держав є цілком виправданими. Попри те, є потреба розроблення та впровадження легітимного міжнародного механізму, який би забезпечив компенсацію завданих росією збитків і був дієвим попри її категоричну відмову співпрацювати. Адже очевидно, що можливість отримання репарацій від росії за допомогою традиційних моделей є малоімовірною, оскільки країна-агресор досі залишається членом Ради Безпеки ООН і здатна накласти вето на будь-які спроби світової спільноти змусити її компенсувати шкоду, завдану Україні.

Однак, проєкт Закону України «Про компенсацію за майно, втрачене, пошкоджене та знищене внаслідок збройної агресії російської федерації та справедливий розподіл репарацій» має на меті побудову механізму первинної та повної компенсації за втрачене, пошкоджене та знищене майно постраждалим фізичним особам, їх спадкоємцям, та постраждалим юридичним особам України в результаті збройної агресії рф. Законопро-

ектом, зокрема, регламентується можливість залучення іноземних держав до стягнення на майнові права за міжнародними контрактами, стороною в яких є рф, юридичні особи, власниками яких є рф, а також власниками яких є особи, що вчинили воєнні злочини на території України, з метою подальшого забезпечення спрямування виплат за такими контрактами до державного бюджету України (контракти на постачання та транспортування газу, нафти, інших типів вуглеводнів, інших корисних копалин).

Видається доречним спрямування залучених таким способом коштів на післявоєнне відновлення та модернізацію економіки України, відтворення її соціальної та екологічної сфери. Зокрема, у липні 2022 р. розроблено План Відновлення України (рис. 2).

Цей план передбачено на десять років і пропонує нову модель відновлення держави за відповідними сферами впливу, включаючи 850 проєктів. Для його реалізації необхідне фінансування близько \$ 750 млрд. Зауважимо, що План розроблено, зважаючи на перспективу інтеграції України в ЄС. Тому за умови його реалізації Україна має дотримуватись Копенгагенських критеріїв членства в ЄС, що дасть змогу підвищувати ефективність ринкової економіки та витримувати конкурентний тиск, дотримуючись цілей політичного, економічного, валютного союзу, будуючи свою політику на принципах демократії, верховенства права, поваги до прав людини і захисту національних меншин. Крім того, опираючись на наявні прецеденти в історії стосовно репарацій за завдані збитки через військову агресію, – перспективи виконання такого плану цілком реальні. Демократичний світ має фінансові можливості та юридичні механізми, які за умови об'єктивного підходу й застосування здатні змусити країну-агресора до виплат репарацій.

Рис. 2. Фінансування національних програм Плану відновлення України (на основі даних [15])

Репарації може бути встановлено на підставі рішення міжнародної організації, зокрема, структур ООН. Таке рішення може прийняти Міжнародний суд справедливості ООН (Міжнародний суд ООН), Рада Безпеки ООН або ж створена нею в 1991 р. як допоміжний орган Компенсаційна комісія ООН. Попри те, в Раді Безпеки ООН цю ідею не затвердити, адже там росія має право вето. Тому Україна обирає шлях отримати резолюцію Генеральної Асамблеї ООН. Спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН зі створення механізму компенсації Україні збитків, завданих збройною агресією рф вже відбулася.

ВИСНОВКИ

Нову домовленість про репарації може бути досягнуто шляхом укладення міжнародної угоди між зацікавленими сторонами. Так, після II світової війни безліч країн співпрацювали заради вжиття заходів для ідентифікації та вилучення активів переможеної нацистської держави. Угода дала змогу конфіскувати німецькі активи в тих країнах, які підписали договір про спільні зусилля для виявлення та конфіскації нацистських активів задля їх використання у виплаті репарацій. Вона ж передбачала переговори з тими державами, які його не підписали. Вважаємо, що для України така модель правової поведінки є цілком доцільною. Адже завдяки введеним санкціям значна кіль-

кість активів рф заморожені, перебуваючи під контролем іноземних урядів і, в подальшому, може бути застосовано для відновлення України як компенсація за російську агресію.

Говорячи про прецеденти проведених компенсацій за втрачені життя, то у світовій історії вони відсутні, проте завданням України є переконання міжнародного співтовариства такий прецедент створити. На жаль, рф не зможе повноцінно відшкодувати величезну кількість людських життів, але вона може, принаймні, заплатити свої гроші за їх втрату.

Акцентуємо увагу, що така можливість є реальною за умови визнання вини росії у геноциді українського народу. Міжнародне право трактує геноцид серйознішим за будь-який військовий злочин або злочин проти людяності. Заразі серед випадків аналогічних звинувачень немає юридично доведеної вини у цьому злочині саме держави. Тому ініціювання Україною міждержавного позову про геноцид росії проти українського народу, відповідно до Конвенції про геноцид [15] дасть змогу кваліфікувати навмисні злочинні наміри держави-агресора, визначити її покарання і встановити правовий механізм обчислення та виплати репарацій Україні. Цей прецедент сприятиме попередженню злочинів геноциду у цивілізованих націях.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України №1207-VII від 31.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18/ed20230331#Text>
2. Стойко О.М. Право жертв збройних конфліктів на репарації у міжнародному праві. *Права людини в період збройних конфліктів*: Зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції присвяч. 25-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса, 18 листопада 2022 р.): у 2 т. Одеса, 2022. С. 334-339.
3. Грушко М.В. Принцип *lex specialis*: взаємозв'язок міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права. *Правове життя сучасної України* : у 3 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.). Одеса, 2020. Т. 3. С. 31-34.
4. Музика В.В. Кібератаки та міжнародне право: природа й аналіз *opinio juris* держав щодо застосовування міжнародного права в кіберпросторі. *Проблеми публічного та приватного права*. 2021. С. 309–342. URL: <http://dx.doi.org/10.36059/978-966-397-237-4-11>.
5. Широкова-Мурараш О.Г. Особливості співвідношення міжнародного права та моралі в умовах сучасних викликів. *Правова держава*. 2020. С. 177-187.
6. Ватаманюк-Зелінська У.З., Куришко Н.В. Фінансове забезпечення соціальних гарантій для внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 1. С. 28-35.
7. Бюджетний кодекс України №2456-VI від 08.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 03.02.2023 р.)
8. Держбюджет-2023: основні цифри. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/derzhbudzhet-2023>
9. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno>
10. На листопад 2022 року загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, складає майже \$136 млрд. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/na-listopad-2022-roku-zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-skladaye-mayzhe-136-mlrd/>
11. Ukraine: civilian casualty update. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-01/Ukraine%20-%20civilian%20casualty%20update%20as%20of%2022%20January%202023%20ENG.pdf>
12. Верховна Рада прийняла Закон про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222078.html>
13. Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» № 2116-IX від 19.11.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text>
14. На відновлення України піде 10 років та \$ 750 млрд. URL: <https://www.telegraf.in.ua/kremenchug/10108591-na-vidnovlennja-ukrajini-pide-10-rokiv-ta-750-mlrd.html>
15. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf

References

1. On ensuring the rights and freedoms of citizens and the legal regime in the temporarily occupied territory of Ukraine No. 1207-VII dated 31.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18/ed20230331#Text> [in Ukrainian].

2. Stoyko O. M. The right of victims of armed conflicts to reparations in international law. *Human rights in the period of armed conflicts*: collection of materials of the International scientific and practical conference dedicated to the 25th anniversary of the National University "Odesa Law Academy" (Odesa, November 18, 2022): in 2 vol. Odesa, 2022. pp. 334-339. [in Ukrainian].
3. Hrushko M.V. The principle of *lex specialis*: the relationship between international human rights law and international humanitarian law. *Legal life of modern Ukraine*: in 3 vol.: materials of the International science and practice conf. (Odesa, May 15, 2020). Odesa, 2020. Vol. 3. pp. 31-34. [in Ukrainian].
4. Muzyka V.V. Cyberattacks and international law: the nature and analysis of the *opinio juris* of states regarding the application of international law in cyberspace. *Problems of public and private law*. 2021. pp. 309–342. URL: <http://dx.doi.org/10.36059/978-966-397-237-4-11> [in Ukrainian].
5. Shyrokova-Murarash O.H. Peculiarities of the relationship between international law and morality in the conditions of modern challenges. *Constitutional state*. 2020. pp. 177-187. [in Ukrainian].
6. Vatamaniuk-Zelinska U.Z., Kuryshko N.V. Financial provision of social guarantees for internally displaced persons under martial law. *Investments: practice and experience*. 2023. No. 1. pp. 28-35. [in Ukrainian].
7. Budget Code of Ukraine No. 2456-VI dated 07/08/2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> [in Ukrainian].
8. State Budget-2023: main figures. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/derzhbudzhet-2023> [in Ukrainian].
9. Ministry of Economy of Ukraine. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno> [in Ukrainian].
10. As of November 2022, the total amount of damage caused to the infrastructure of Ukraine is almost \$136 billion. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/na-listopad-2022-roku-zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-skladaye-mayzhe-136-mlrd/> [in Ukrainian].
11. Ukraine: civilian casualty update. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-01/Ukraine%20-%20civilian%20casualty%20update%20as%20of%2022%20January%202023%20ENG.pdf>
12. The Verkhovna Rada adopted the Law on Amendments to Certain Legislative Acts on Increasing the Effectiveness of Sanctions Related to the Assets of Individuals. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222078.html> [in Ukrainian].
13. Law of Ukraine "On the Basic Principles of Forcible Seizure in Ukraine of Property Rights of the Russian Federation and its Residents" No. 2116-IX dated November 19, 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text> [in Ukrainian].
14. It will take 10 years and \$750 billion to restore Ukraine. URL: <https://www.telegraf.in.ua/kremenchug/10108591-na-vidnovlennja-ukrajini-pide-10-rokiv-ta-750-mlrd.html> [in Ukrainian].
15. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf

Uliana VATAMANIUK-ZELINSKA

Doctor of Economics, Professor, Ivan Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4971-5763>

e-mail: watamanyuk@ukr.net

Viktorii PAVLYSHYNA

student, Ivan Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-4072-5159>

e-mail: ikpavlyshyna7687@gmail.com

REPARATIONS AS A TOOL FOR HOLDING THE RUSSIA RESPONSIBLE FOR WAR CRIMES COMMITTED ON THE TERRITORY OF UKRAINE

Introduction. The actions of the Russian Federation on the territory of Ukraine grossly violate the principles and norms of international law. Taking into account the fact that during the year it was not possible to settle the military conflict diplomatically, that is, based on the observance of the principles and norms of international law and the UN Charter, there is a need to assess the possibilities of Ukraine receiving reparations and to study this instrument of international justice from the point of view of holding the Russian Federation accountable for the military crimes committed on the territory of Ukraine.

The purpose of the paper is to study the essence and features of reparations to Ukraine, as a tool to hold the Russian Federation accountable for the purpose of compensation for losses and damages for war crimes committed on the territory of Ukraine.

Results. It was established that the compensation determined according to the principle of restitution cannot be limited only to the legally defined maximum amount of compensation or to any calculation that does not follow from a strict assessment of damages as a result of the military aggression of the Russian Federation. In the case of loss of life or infliction of bodily harm, torture, sexual violence, the operation of such a principle is problematic due to the fact that these crimes do not have a specific monetary definition. The direct losses of Ukraine, as well as the amount of additional costs for economic recovery and reconstruction, are analyzed, taking into account the perspective of Ukraine's integration into the European Union. The need to develop and implement a legitimate international mechanism that would provide compensation for the damages caused by Russia and be effective despite its categorical refusal to cooperate was argued.

Conclusions. It is suggested that new agreements on reparations be regulated by international agreements. For Ukraine, this model of legal behavior is appropriate, because, thanks to the imposed sanctions, a significant number of assets of the Russian Federation are frozen, being under the control of foreign governments and, in the future, can be used to restore Ukraine as compensation for losses caused by military actions. The results of the study can be used in the process of forming a legal mechanism for compensation for losses, provided that war crimes on the territory of Ukraine are recognized as genocide of the Ukrainian people.

Keywords: compensation, security, reparations, war crimes, victims, genocide